

ปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560¹

สาวิตรี พานชาติรี²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่าองค์กรอิสระจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจของรัฐตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษซึ่งได้รับหลักประกันให้สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรอื่นของรัฐหรือสถาบันการเมืองอื่น ๆ โดยทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครอง ดังนั้น เมื่อพิจารณาเริ่มตั้งแต่กระบวนการสรรหาและคัดเลือกองค์กรอิสระที่ต้องมีมาตรฐานเพียงพอเพื่อรับประกันได้ว่าบุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพขององค์กร กระบวนการสรรหาจึงมีความสำคัญหากให้กระบวนการสรรหามีความชอบธรรมในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรรหาคนเข้ารับตำแหน่งในองค์กรอิสระจึงจะต้องมีหลักการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการทางการเมืองและมีสิทธิเรียกร้องเพื่อนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐได้ และเมื่อได้พิจารณาแล้วพบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาที่ยังมีข้อบกพร่อง ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการที่หนึ่ง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรรหาคนเข้ารับตำแหน่งในองค์กรอิสระ เนื่องจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ใช้อำนาจตามมาตรา 44 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ออกคำสั่งและประกาศเพื่อให้องค์กรอิสระปฏิบัติหน้าที่ต่อไปแม้จะครบวาระแล้ว และกำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) สภาที่มาจากการแต่งตั้งของคสช. ทำหน้าที่แทนวุฒิสภารวมไปถึงการแต่งตั้งองค์กรอิสระ ทำให้คณะรัฐประหารเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้ง สรรหาองค์กรอิสระทุกองค์กรทำให้องค์กรอิสระไม่ได้เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ ทำให้บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสรรหาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ปัญหาประการที่สอง เกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203(4) ประกอบมาตรา 201 และมาตรา 202 บัญญัติให้คณะกรรมการสรรหาซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 201 และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 202 และไม่เคยปฏิบัติหน้าที่ใดๆ ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ องค์กรละหนึ่งคนเป็น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ คณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล และรองศาสตราจารย์ดร.ณฐ สันตาสว่าง

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา รุ่น 18) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กรรมการและในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมาตรา 11(4) ประกอบมาตรา 8, 9 และ 10 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาตรา 12(4) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินมาตรา 11(4) ประกอบมาตรา 8, 9 และ 10 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินมาตรา 15(4) ประกอบมาตรา 12, 13 และ 14 ได้บัญญัติถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการสรรหาโดยให้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการในองค์กรอิสระนั้น ๆ มาใช้กับคณะกรรมการสรรหาด้วยการที่กฎหมายบัญญัติให้คณะกรรมการสรรหาที่มาจากแต่งตั้งของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระอื่นต้องมีคุณสมบัติความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยคุณสมบัติข้อนี้มีลักษณะกำกวม ไม่มีความชัดเจนแน่นอน และเป็นนามธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจ ดังนั้น ควรให้สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการสรรหาอีกชั้นหนึ่ง

ปัญหาประการที่สาม เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ในการวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 วรรคห้าบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด” พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมาตรา 14 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาตรา 16 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินมาตรา 15 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินมาตรา 19 วรรคหนึ่งและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาตรา 16 วรรคหนึ่ง ล้วนบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือก หรือผู้ได้รับการสรรหาให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด” เป็นการให้อำนาจคณะกรรมการสรรหามากเกินไป ไม่มีองค์กรใดมาตรวจสอบการใช้อำนาจจึงเป็นการขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มีหลักการควบคุมไม่ให้การกระทำขององค์กรของรัฐขัดต่อกฎหมายโดยมีองค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการเป็นผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรรหาค้นเข้ารับตำแหน่งในองค์กรอิสระผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 217 ประกอบมาตรา 203 วรรคหนึ่ง, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 11(4), พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 12(4),

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 11(4), และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 15(4) ดังนี้

1.1 ยกเลิกข้อความในมาตรา 203 วรรคหนึ่ง (4) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา”

1.2 ยกเลิกความในมาตรา 11(4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา”

1.3 ยกเลิกความในมาตรา 12(4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา”

1.4 ยกเลิกความในมาตรา 11(4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา”

1.5 ยกเลิกความในมาตรา 15(4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคณะกรรมการสรรหา”

และกำหนดบทลงโทษในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหา หากเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ถูกต้อง ไม่สุจริต หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประชาชนซึ่งเป็นคนเลือกผู้แทนเข้ามามีสิทธิเข้าชื่อกันถอดถอนได้ไม่น้อยกว่า 10,000 คน ต่อศาลรัฐธรรมนูญและมีบทลงโทษโดยการห้ามลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือเล่นการเมืองเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อป้องกันการกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก

2. ปัญหาประการที่สอง ปัญหาคุณสมบัติของคณะกรรมการสรรหา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 11 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา 12 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน มาตรา 11 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน มาตรา 15 ดังนี้

2.1 ให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 203 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังนี้

“ให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ”

2.2 ให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้

“ให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการ สรรหากรรมการการเลือกตั้ง”

2.3 ยกเลิกความในมาตรา 12 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการ สรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต”

2.4 ให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย ผู้ตรวจการแผ่นดิน ดังนี้

“ให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการ สรรหาผู้ตรวจการแผ่นดิน”

2.5 ยกเลิกความในมาตรา 15 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงิน แผ่นดิน และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการ สรรหากรรมการตรวจเงินแผ่นดิน”

3. ปัญหาประการที่สาม ปัญหาอำนาจและหน้าที่ในการวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้ได้รับเลือกเป็น กรรมการ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 วรรคห้า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมาตรา 14 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาตรา 16 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินมาตรา 15 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินมาตรา 19 วรรคหนึ่งและพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาตรา 16 วรรคหนึ่ง ดังนี้

3.1 ยกเลิกความในมาตรา 203 วรรคห้า แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการ สรรหาให้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

3.2 ยกเลิกความในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการ สรรหาให้ดำรงตำแหน่งกรรมการการเลือกตั้งให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

3.3 ยกเลิกความในมาตรา 16 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้ดำรงตำแหน่งกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

3.4 ยกเลิกความในมาตรา 15 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจการแผ่นดินให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

3.5 ยกเลิกความในมาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

3.6 ยกเลิกความในมาตรา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาตรา 16 วรรคหนึ่งและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้อุทธรณ์ไปยังสภาผู้แทนราษฎร”

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

กุลพล พลวัน และคนอื่น ๆ. รวมบทความทางวิชาการ ชุดที่ 4 ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2548.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

จรูญ สุภาพ. หลักรัฐศาสตร์ภาคพิศดาร. กรุงเทพมหานคร, 2518.

ชลัช จงสืบพันธ์ และคนอื่น ๆ. ความเป็นอิสระขององค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. องค์กรอิสระ: ข้อพิจารณาทางกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.

ฐาณู ศิริยุทธวัฒนา. กฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ และระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่

2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.

บรรเจิด สิงคะเนติ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544.

บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.

กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2544.

วิญญู เครื่องาม. เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชา กฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.

หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 เรียงมาตราและคำอธิบายรัฐธรรมนูญทั่วไปโดยย่อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บำรุงสาสน์, 2511.

หยุด แสงอุทัย. หลักกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

บทความ

นภคล เสงเจริญ. “บทความพิเศษ องค์การอิสระ: ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูประบบราชการ,” วารสารผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา 4, 2(2549)

วีระ สมบูรณ์. “มิติระหว่างประเทศในตุลาการภิวัตน์,” วารสารสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 48, 1 (2561): 7-32.

สิทธิกร ศักดิ์แสง. “การปกครองแบบนิติรัฐที่ยึดหลักนิติธรรมของประเทศไทย,” วารสารรัฐสภา 57 (มิถุนายน 2552): 118-120.

วิทยานิพนธ์

ฉันทวัฒน์ เสรณีปรการ. “แนวทางในการกำหนดมาตรฐานในการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

มิโชค เถิดอารีกิจ. “สถานะทางกฎหมายขององค์กรอิสระในระบบกฎหมายไทย”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ถวัลย์ สุพรม. “ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาเลือก แต่งตั้ง ให้คำแนะนำ หรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรตามรัฐธรรมนูญ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ธีรศักดิ์ เชื้อวาทย์. “ปัญหาการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550: ศึกษากรณีคณะกรรมการเลือกตั้ง”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

วิรุฬห์ จินตนะกุล. “ปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการสรรหาองค์กรตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

รายงานวิจัย

นิยม ไชยคงทอง. ปัญหาทางกฎหมายของคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ. การศึกษานิยม ไชยคงทอง.

ปัญหาทางกฎหมายของคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ. การศึกษาอิสระ มหามบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. รายงานการวิจัยเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานศาล
รัฐธรรมนูญ, 2548.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. รายงานการวิจัย เรื่อง องค์กรอิสระตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

วิษณุ วรรุญ. องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ. รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการเมืองไทยเสนอต่อ
คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คปป.). กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
, 2538.

เอกสารอื่น ๆ

ประดิษฐ์มนูธรรม หลวง, “คำอธิบายกฎหมายปกครอง”อ้างถึงใน ปรีดี พนมยงค์. “เอกสารการประชุม
กฎหมายมหาชนและเอกชน.” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า
154.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. “เหตุผลของการร่างรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 3.” รายงานการประชุมสภาร่าง
รัฐธรรมนูญ 2550. อ้างถึงใน ภาคภูมิ ศิลรัตน์. “การใช้อำนาจรัฐบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม:
กรณีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย.” การอบรมหลักสูตร หลักนิติธรรม
เพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 2, วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ, หน้า 5.

Euamporn Tasarika, **Budgetary System of Independent Commissions in Thailand**, P.7. อ้างถึงใน ถิ่นท
วัฒน์ เสรณีปราการ. “แนวทางในการกำหนดมาตรฐานในการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กร
อิสระตามรัฐธรรมนูญ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

นภคณ เสงเจริญ. องค์กรอิสระ:ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูประบบราชการ [Online].

Available URL: <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=895>, 2549 (เมษายน, 2).

บรรศักดิ์ อูวรรณ โณ, องค์กรอิสระกับผลการปฏิรูปการเมือง [Online]. Available URL:

http://library.uru.ac.th/rps-db/list_news.asp?Id_news=N808, 2552 (พฤษภาคม, 24).

รณชัย โตสมภาค. ประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า [Online].

Available URL: <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประชาธิปไตย>, 2557 (กรกฎาคม, 22).

_____. วิถีพีเดีย สารานุกรมเสรี. ภาวะรับผิดชอบ [Online]. Available URL: <http://www.wikipedia.org>. 2558 (พฤษภาคม, 14).

_____. หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง [Online], Available URL: <https://www.facebook.com/DroitAdministrative/posts/554391097910138/>, 2555 (พฤศจิกายน, 13).

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561.

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ BVerfGG

Political Parties, Elections and Referendums Act 2000.

Political Parties and Elections Act 2009.

เอกสารภาษาอังกฤษ

A.V. Dicey “Law the Constitution” with an introduction by E.C.S. Wade,

English language book Society Macmillan, 1979.

Christopher Pierson. The Modern State, New York: Routledge, 2011. อ้างถึงใน อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และวรศักดิ์ จันทร์ภักดี. ร่างรัฐธรรมนูญ ที่มา หลักการ และความสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2560.

- Euamporn Tasarika, Budgetary System of Independent Commissions in Thailand. อ้างถึงใน ฉันทวัฒน์
 เสรณีปราการ. แนวทางในการกำหนดมาตรฐานในการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตาม
 รัฐธรรมนูญ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- F.A. Hayek. The Road to Serfdom. The University of Chicago Press, 1995. อ้างถึงใน จรัญ โฆษณานันท์.
 นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.